

КАНТЕ ХОНДО ҲАҶИДА ШЕЪРЛАР
ИЛК ҚЎШИҚЛАР
ҚЎШИҚЛАР
ЛУЛИ РОМАНСЕРОСИ
ИГНАСЬО САНЧЕС МЕХИАС АЗАСИ
ТАМАРИТ ДЕВОНИ

Федерико Гарсиа Лорка

САЙЛАНМА

Шавкат Раҳмон
таржимаси

ТОШКЕНТ
Ғафур Ғулом номидаги
Адабиёт ва санъат нашриёти
1979

Рассом Иван Кириакиди

© Гафур Гулом номидаги Адабиёт ва санъат
нашриёти, 1979 (тарж.)

Испаниянинг буюк шоири Федерико Гарсиа Лорка 1936 йилда, 38 ёшида фашистлар томонидан қатл этилди. Унинг фожиа тақдири худди шундай ёшда Петербургда дуэлда, қатл этилган А. С. Пушкин тақдирига ўхшайди, зотан ул дуэль ҳам икки рақиб ўртасидаги эмас, балки икки дунё — зулм ва озодлик дунёлари ўртасидаги жанг бўлган.

Ижодини рассомликдан бошлаган ва расм чизишни умрининг охиригача давом эттирган Гарсиа Лорка айни вақтда шоир ва драматург сифатида ҳам кенг оммага танилди. У қаламни ҳам, мўйқаламни ҳам, шеър, қўшиқларни, театр спектакллари ҳам Испанияда фашизмга қарши озодлик учун курашда қурол деб тушунди, бу курашга фидокорона садоқат билан хизмат қилди.

Мен Федерико Гарсиа Лорканинг тенгдош дўстлари, маслакдош ўртоқларидан беш киши билан унинг шиддатли ҳаёти ва қайноқ ижоди ҳақида суҳбатлашганман.

1960 йилнинг сўнгги кунларида Кубада бўлганимда Озодлик оролининг машҳур шоири ва жамоат арбоби Николас Гильен ёшлигида Гарсиа Лорка билан Мадридда ҳам, Гаванада ҳам кўп марта учрашганини, икковлари қадрдон дўст бўлишганини, бир-бирларига шеър бағишлаганликларини ҳикоя қилиб берди. Орадан бир неча ой ўтгач, яъни 1961 йилнинг ўрталарида Куба Ёзувчилар ва санъаткорлар Союзининг биринчи съездини очатуриб, Николас Гильен Федерико Гарсиа Лоркани испан тилидаги йигирманчи аср инқилобий шеърятининг ёрқин юлдузи, ўлмас даҳоси деб таърифлади.

Николас Гильен ҳамон ҳаёт. У ҳамон ижод билан машғул. Мен Куба ёзувчилари ва санъаткорлари доно раҳбари сиймосида Гарсиа Лорка сиймосини, унинг шеъряти истиқболини кўраман.

Мен олтмишинчи йилларнинг бошларида Парижда давримизнинг беқиёс рассоми Пикассо билан тасодифан учрашиб қолдим. Москвалик журналист Юрий Шчировский иккимиз

Бирлашган Миллатлар Ташкилоти ЮНЕСКО биносига кирганимизда Пикассо катта хона деворига расм чизаётган экан: беш қитъа... Занжирбанд одам... Аммо унинг қўл-оёқларидаги занг босган занжирлар қисман узиб ташланган...

Биз кекса «Тинчлик кабутари» расмининг муаллифи Пикассо ишини бир муддат кузатиб турдик ва у дам олиш учун нарвондан тушиб келгач, танишиб, суҳбатлашдик.

Мен ҳорғин ва ўйчан рассомдан:

— Сиз расм чизатуриб нимани ўйладингиз? — деб сўрадим.

— Испанияни! — деб жавоб берди Пикассо. — Халқ ҳамон фашист Франко сиртмоғида инграмоқда. — У бир нафас ўйлаб тургач: — Гарсиа Лоркани ҳам ўйладим, — деб қўшиб қўйди. — Буюк антифашист шоир ва рассом эди Федерико!

Пикассо энди орамизда йўқ. Бироқ мен ўша онда, у чизган улкан манзарани кузатган дақиқаларимда Гарсиа Лорка шеърлари юрагимда жаранглади, унинг йирик-йирик ўйчан кўзлари чақнаб кўринди.

Ешлигида Гарсиа Лорка билан дўст бўлган буюк шоир Пабло Неруданинг унинг ҳақидаги хотираларини бир неча марта ўз оғзидан эшитганман. Айниқса, у рафиқаси Матильда билан Ўзбекистонга келганида шаҳарма-шаҳар ҳамсафар бўлиб юрган кезларимизда, хусусан бир баҳор оқшоми бизнинг хонадонимизда бўлган суҳбатда Неруда Гарсиа Лорканинг курашчи инсон, оташин шоир сифатидаги сиймосини фахрланиб, ҳаяжонланиб чизиб берди.

Ажабо, Лорка фожиаси Неруданинг бошига ҳам тушди. Уни Чилида Пиночет фашистлари ўлдирдилар, уйини, китобларини ёндирдилар...

Гарсиа Лорка ўз кундаликларида Рафаэль Альберти ва унинг рафиқаси Мария Тереза Леон билан дўст бўлганини таъкидлайди, Альберти шеърятига юксак баҳо беради.

Мен 1978 йилнинг август-сентябрь ойларида Македонияда бўлдим, Струга шаҳрида ўтказилган анъанавий халқаро мушоирада қатнашдим. Бу мушоира мукофоти — «Олтин гулчамбар» ҳар йил бир шоирга берилади. Чунончи, Сенегал шоири ва президенти Леопольд Сенгор, рус совет шоири Роберт Рождественский, яна бир қанча шоирлар бу мукофотни олишга сазовор бўлганлар. Ўтган йили «Олтин гулчамбар» 76 ёшли кекса испан шоири Рафаэль Альбертига берилди. Биз, турли мамлакат шоирлари ложувард Струга кўли соҳилида жема шаклида қурилган меҳмонхонада ҳам,

Югославия бўйлаб қилган сафаримизда ҳам Альберти билан бир неча марта суҳбатлашдик. Бир оқшом у ўз дўстини эслаб:

— Федерикони фашистлар қатл этмаганда, эҳтимол, у ҳамон яшар ва, эҳтимол, бу мушоирада ҳам қатнашар эди!— деди хўрсиниб ва таъкидлади:— Минбардан шеър ўқишда унга ҳеч бир шоир тенг кела билмаган!

Мен Хуан Маринельо, Жозеф Норт ва бошқа танишларимдан ҳам унутилмас хотираларни эшитганман.

Бу хотиралар ва Гарсиа Лорка асарларидан ўз ҳаёти, истеъдодини, фашизмга қарши курашга онгли равишда бағишлаган фидойи жангчи шоир ва санъаткорнинг мукамал образи шаклланади.

Гарсиа Лорканинг узоқ йиллар давомида ёзган ва ўзи ниҳоятда севган «Марьяна Пинеда» номли драмаси бор. Бу шеърӣй фожиада Марьяна ўз дўстлари — фашизмга қарши курашчилар учун қизил байроқ тикиб бергани ва шу сабабдан шафқатсиз қатл этилгани ҳикоя қилинади. У ўз севгилиси Педро билан хайрлашар экан:

Ойдин йўлдан манзилга юр, денгизчи!

деб хитоб қилади.

Педронинг:

Эзгу озодликдан маҳрум, одамни
Одам демоқ, ахир, мумкинми! —

деган сўзлари Гарсиа Лорканинг ғоясини, аниқ мақсадини, метин иродасини тасдиқлайди.

Фашистлар Марьянани қийнаб, ундан шеърларининг номларини билиб олишга уринганларида жасур қиз азобларга бардош бериб, бундай жавоб қилади:

Йўқ! Ҳеч қачон!
Майли, томчи-томчи тўкилсин қоним!
Азобга чидайман!
Покдир виждоним!
Кўзимдан йўқолинг!

Бу мавзу, яъни фашизмга қарши омонсиз кураш, бу йўлда фидойилик мавзуси — Федерико Гарсиа Лорка ижодининг бош мавзусидир.

Унинг истеъдодли шоир Шавкат Раҳмон таржимасида ўзбек китобхонига илк дафъа тақдим этилаётган бу тўпламига «Канте хондо ҳақида шеърлар», «Қўшиқлар», «Лўли романсероси», «Тамарит девони»дан намуналар ва

«Игнасьо Санчес Мехиас азаси» достони киритилган.

Бу тўплам буюк испан шоири ижоди тўғри-сида китобхонда дастлабки тасавурни ҳосил қилса керак, деган умиддамиз.

Гарсиа Лорка халқ қўшиқларини жуда севган, ўзи ҳам буларни моҳирона куйлаган, ўз шеърларини ҳам шу қўшиқлар услуби ва оҳангида ёзган. Ёш таржимон ҳам аини услуб ва оҳангни сақлай билган.

Гарсиа Лорка номи Владимир Маяковский ва Пабло Неруда, Николас Гильен ва Ҳамза, Рафаэль Альберти ва Муса Жалил, Нозим Ҳикмат ва Антонио Мачадо номлари қаторида асримиз инқилобий поэзиясининг бонги бўлиб янграб, байроғи бўлиб қилпираб турибди.

Унинг эзгу орзуси — кураш аъмоли амалга ошди — Испанияда фашизмнинг нураган иморати қулади. Бироқ, фашизм куррамизнинг гоҳ у, гоҳ бу ерида бош кўтармоқдаки, унга қарши умумбашар кураши давом этади. Бу курашда Федерико Гарсиа Лорка овози ҳар доим янграб туради. Унинг истеъдод алангаси ҳеч қачон сўнмайди, шеърини даҳосининг янгидан-янги олмос қирралари порлай беради.

Ҳамид ҒУЛОМ.

5 март 1979 йил.
Тошкент.

КАНТЕ ХОНДО
ҲАҚИДА ШЕЪРЛАР

У Ч Д А Р Е
Ҳ А Қ И Д А Б А Л Л А Д А

Пўртаҳол боғлар соясида
Гвадалквивир оқади равон.
Икки наҳринг қочар, Гранада,
қорликлардан водилар томон.

*Оҳ, муҳаббат,
сен энди йўқсан!*

Гвадалквивир бурамларида
ёлқинланар анор гуллари.
Икки наҳринг оқар, Гранада,
бири қону бири ёш бўлиб.

*Оҳ, муҳаббат,
шамолдай ўтдинг!*

Севильяда йўллар очиқдир
оқ елканли қайиқлар учун.
Икки наҳринг бўйлаб, Гранада,
фақат оҳлар сузади лекин.

*Оҳ, муҳаббат,
сен энди йўқсан!*

Гвадалквивир... Жом минори ва
шамол лимон боғлари аро.
Ухшар ўлик бутхоналарга
қўлтиқ узра Хениль, Дауро.

*Оҳ, муҳаббат,
шамолдай ўтдинг!*

Қора қайғи ўтини аммо
олиб кетармиди дарёлар?

*Оҳ, муҳаббат,
сен энди йўқсан!*

Элтар мирту пўртаҳолларни
Андалуснинг баҳрига улар.

*Оҳ, муҳаббат,
шамолдай ўтдинг!*

ЛУЛИ СИГҒИРИЙЯСИ
ҲАҶИДА ДОСТОН

МАНЗАРА

Зайтунзор водий
очар елпигич,
ёпар елпигич.
Зайтун новдалари устида
энгашади осмон қуйироқ
ва ёғилар қора жаладай
совуқ юлдузлар.
Қалтирайди анҳор бўйида
қоронғилик, қамиш,
сур шамол.
Қайғили қуш суронига
тўлиб кетган зайтунлар.
О, шўрлик бандилар галаси!
Қушларнинг узун думларини
ўйнар тун қоронғиси.

ГИТАРА

Бошланяпти
гитар ноласи.
Синаяпти
тонг пиёласи.
Бошланяпти
гитар ноласи.
О кутмагин ундан
сукутни!
Сўрамагин ундан
сукутни!
Тиним билмай йиғлар гитара,
йиғлагандай дарёларда сув,
йиғлагандай денгизда шамол,
сукут сўраб ялинма энди!
Шундай йиғлар тонгни қўмсаб шом,
шундай йиғлар нишонсиз ўқлар,
шундай йиғлар ловиллаган қум
тароватли гулларни йўқлаб.
Илон нишин таҳликасида
қушлар шундай ўлар жонсарак.
О гитара, шўрлик гитара,
бешта ханжар санчилган юрак!

ДОД

Дод эллипси
паррон уриб тешади
тоғлар жимлигин

ва сафсар кечада
боғларнинг кўк гумбази узра
чақнар қора камалакдай у.

Д-о-о-о-од!

Ва таранг камонча билан
таранг торларга
урди дод,
куйлаворди шамол гижжаги.

Д-о-о-о-од!

(Одамлар ғорларда
ўчиришар хира шамларни.)

Д-о-о-о-од!

СУКУНАТ

Сукунатни тингла, болам,
акс садолар чўкаётган
бу мавжли сукунатни.
Бунда қотар
юрақлар жим,
бош кўтармас
ботиниб ҳеч ким.

СИГИРИЙЯ ОДИМИ

Қора капалаклар галаси
қорамағиз кифтларни ўрар.
Туманнинг оқ илонлари
изни супурар.

*Мана, ер осмони
ойдин ер устида.*

У боради асири бўлиб
тегиб бўлмас мақом титроғин,
кумуш юрагида — дарди,
кумуш қинда — пичоғи.

Сайроқи тан талвасасини
сигирийя, элтасан қайга?
Толгуллару бўр ғуссасини
қолдирасан қайси ойга?

*Мана, ер осмони
ойдин ер устида.*

ИЗМА-ИЗ

Болалар қарар,
болалар қарар йироққа.

Паст шамлар ўчади.
Мана, икки сўқир қиз
ойга савол беради,
кейин харир йиғи торларин
олиб кетар юлдузларга бод.

Тоғлар қарар,
тоғлар қарар йироққа.

КЕЙИН-ЧИ...

Замонлар ковлаган
лабиринтлар
йўқолди.

Бўм-бўш —
чўл қолди.

Беором юраклар —
истаклар булоғи —
қуриди.

Бўм-бўш —
чўл қолди.

Шафақ яллиғлари,
бўсалар —
йўқолди.

Бўм-бўш —
чўл қолди.

Жимиди, бўғилди,
қуриди, тўнди,
йўқолди.

Фақат
чўл қолди.

СОЛЕА ҲАҚИДА ДОСТОН

* * *

Ҳудудсиз
тунларнинг
замини қақроқ,
замини жимжит.

(Водийларда шамол,
зайтунларда шамол.)

Титраган
шамларнинг
замини
қадим.
Ер ости кўлларин
замини,
Учаётган ўқлар,
сўқир ўлим
замини қадим.

(Далаларда бўрон,
терақларда сабо.)

ҚИШЛОҚ

Тоғнинг ўрагида,
шип-шийдам ўракда —
жомхона.

Юз йиллик зайтунлар
марварид сувларга
эгилган.

Тарқалар ёмғирпўш кийган одамлар,
минорада эса
пирпирак айланар,
айланар кундузи,
айланар кечаси,
айланар мангу.

О, бағри қон Андалузимнинг
қаеридадир йўқолган
қишлоқ...

ЧОРРАҲА

Шарқ шамоли,
фанор ва ёмғир.
Ва юракка қадалар
пичоқ.
Кўча —
таранг
симнинг
титроғи.
Кўча —
улкан сўна
титроғи.
Ҳар томондан —
қайга юрма қоқ
юрагингга қадалар —
пичоқ.

ОҲ

Дод қолдирар шамолда
сарв сояси.

(Қоронғи далада қолдиринг мени —
йиғлаб олайн.)

Бари йитди, фақат
сукут мен билан.

(Қоронғи далада қолдиринг мени —
йиғлаб олайн.)

Гулханлар кемирар
уфқ зулматин.

(Сизга айтдим ахир: қолдиринг мени,
қоронғи далада қолдиринг танҳо —
йиғлаб олайн.)

ҲОДИСА

У ётарди тош йўлда жонсиз,
юрагига санчилган ханжар.
Уни бунда танимас ҳеч ким.
Хира фонус тўлғонар қандай,
Онажон!

Оҳ, қандай тўлғонар
тош йўл узра хира фонусча.
Тун бўзарди, бирорта зинда
ёпиб қўймас очиқ кўзини,
шамол кўзга урар ўзини.
Ҳа, тош йўлда ётарди жонсиз.
Ҳа, юракка санчилиб ханжар.
Ҳа, ҳеч кимса билмасди уни.

ТОНГ

Кордова жомларидан
тонг қувонади.
Янгроқ жомларингни
чал, Гранада.
Жомларни тинглайди тумандан
андалуз қизлари
эрта азонда
ва куйлаб муқаддас қўшиқ-нидолар
тонгги садоларни
кутиб олишар.
Барча нозикоёқ
испан қизлари —
тонгги юлдузларга
термилган қизлар
сайр чоғи жимирлаган шол рўмолда
табассум-ла ёритишар
тор кўчаларни.
Оҳ, Кордова жомларидан
тонг қувонади.
Оҳ, янгроқ жомларингни
чал, Гранада!

САЭТА ҲАҚИДА ДОСТОН

КАМОНЧИЛАР

Улар хилват йўллардан
келар Севилья сари.

Сенга, Гвадалквивир!

Ёпинчлари судралар
синиқ қанот сингари.

О, Гвадалквивирим!

Асрларким келишар
ғамнинг олис юртидан.

Сенга, Гвадалквивир!

Киришар севги, биллур
ва тош лабиринтига.

О, Гвадалквивирим!

СЕВИЛЬЯ

Кунгурадор тож кийган
минорадир Севилья.

*Севилья яралар.
Кордова кўмар.*

Сокин мақомларни тутар Севилья,
улар чил-чил синар тош қирраларида,
лабиринтлар каби, гулханда ёнган
новдалардай буралиб ўралар.

Севилья яралар.

Жазирамадан жаранглаган водийси
камалакнинг таранг ипидай инграр
Гвадалквивирнинг мангу учаётган
ўқи остида.

Кордова кўмар.

Ҳар бир фавворанинг нақшин жомида
дарё, кенгликлардан маст бўлиб,
аралаштирар Дон-Хуан заҳарига
Дионис болин.

*Севилья яралар.
Бу яра мангу!*

САЭТА

Юринг, юринг тезроқ!
Қорамағиз Христос бугун
Қадрдон Галилея нилуфаридан
келди испан чиннигули-чун.

Юринг тезроқ!

Испания.

Равшан ва бўм-бўш,
жилосиз осмон.
Қуруқ, янгроқ тупроқ,
ҳорғин дарёлар.
Қорача, ёноқдор Христос
борар қуббалар ёнида,
куйган сочин тутамлари,
оқ қорачиқлари ёнади...

Юринг, юринг тангри ортидан!

МАНЗАР

Саэталар
куйлайди Лола.
Торреролар
кузатар уни.
Устарасин
қўйиб сартарош,
мақомга мос
тебратади бош.
Яронгуллар, саргуллар аро,
Лола куйлар
саэталарни,
доим сувга —
аксига боққан
ўша Лола,
ўша жонсарақ.

ТОНГ

Саэта куйчилари,
сиз севгидай
сўқирсиз.

Саэта ўқлари
ям-яшил кечада
гулсафсарнинг тобланган
изларини тешади.

Оғиб елкан сингари
ҳилол кўздан йўқолар.
Садоқларга саҳарги
шудринглар тўлиб қолар.

Аmmo сўқир камончилар,
оҳ, сўқир,
севги каби!

П Е Т Е Н Е Р А Ш А Р П А С И

ҚҰНҒИРОҚ

(Нақарот)

Сариқ минорада
қўнғироқ
жарангги,

Сариқ шабадада
тик сузар
оҳангги.

Сариқ минорада
эрийди оҳанг.

Шабада
кумушранг тўсинлар йўнади чангдан.

ОЛТИ ТОР

Гитара,
зорингни эшитгум тушларимда ҳам.
Ҳорфин кўнгил,
хазон бўлган кўнгил фарёди
юмалоқ оғзингдан отилар,
гитара.
Ўргимчак тўқийди чаққон
муқаррар қисматнинг юлдузин,
пойлаб қора ўрамангда яширин
сузаётган нола, оҳларни.

ПЕТЕНЕРА ЎЛИМИ

Оқ уйда бермоқда жон,
жудогар, лўли жувон.

*Отлар силкир тумшуғин.
Ўликдир суворилар.*

Тебранар сўнаркан шам
юмшоқ бармоқлар аро,
титрар тунж сонларига
сирилган ипак либос.

*Отлар силкир тумшуғин.
Ўликдир суворилар.*

Ўткир, қора соялар
чўзилар уфқ томон.
Гитаранинг торлари
узилар, қилар фиғон.

*Отлар силкир тумшуғин.
Ўликдир суворилар.*

ФИҒОН

Сариқ минорада
қўнғироқ
жарангги.

Сариқ шабадада
тик сузар
оҳангги.

Гиря чорчўплаган йўлдан
сўлгин гулчамбарда
одимлар ўлим.
Эски қўшиғин куйлаб
ташлайди одим,
оқ гитарадай
куйлар, куйлар ўлим.

Сариқ минорада
эрийди
оҳанг.

Шабада
кумушранг тўсинлар йўнади чангдан.

ЛУЛИБИТИКЛАРИ

КАФЕДА

Кўзгуларнинг кўк қаърида
милтиллайди чироқлар ҳорғин.

Қотиб қолган залнинг қаърида,
қоп-қоронғи катда

баралла

ўлим билан сўйлашмоқ бўлар

Паралла.

Чорлар,

биноқ тингламас ўлим.

Чорлайди бот.

Юракларни,

юрақларни сирқиратар дод.

Кўзгуларда эса кўкариб

шойи пўталари тебранар

илонлар каби.

АФСУН

Талвасали қўл
медузадай қошлайди
мойчироқнинг яллиғланган
кўзини.

Туз чиллик.
Хочпарчин қайчи.

Бухўрнинг оқ
тутунида
у эслатар кўрсичқонни,
сергак капалакни.

Туз чиллик.
Хочпарчин қайчи.

Унинг кўринмас юраги
қисилган. Кўрмаяпсанми?
Юрак,
дуқурига жўр бўлар шамол.

Туз чиллик.
Хочпарчин қайчи.

МЕМЕНТО

Агар ўлсам,
кўминг мени гитара билан
қумлоқ водийга.

Агар ўлсам
шудринг тўла ялпизлар аро,
пўртаҳол боғда.

Агар ўлсам,
пирпиракка айлансин, майли,
менинг юрагим.

Агар ўлсам...

У Ч Ш А Х А Р

МАЛАГЕНЬЯ

Тавернага
Ўлим кириб
қайтиб чиқади.

Қора отлар,
ёвуз руҳлар
дайдири гитар
дараларида.

Аёл қони
ва туз анқир
тўпгулларнинг
титроқ мавжидан.

Ўлим эса
кириб чиқар,
кириб чиқар.

Ўлим эса
чиқар аммо —
тавернадан кетгиси келмас.

КОРДОВА МАҲАЛЛАСИ

Тўғондаги сувдай тун.
Одамлар юлдузлардан
яширинди хоналарда.
Ўлган қизнинг,
оқ кўйлакли қизнинг
қоп-қора сочларига
кўмилган ол атиргул.
Деразанинг тагида
йиғлайди олти булбул.

Жўр бўлар эр оҳига
гитаранинг очиқ кўкси.

РАҚС

Севильяда тунлари Кармен
кўк деворлар тагида ўйнар,
чақнар Кармен қорачиқлари,
қордай оппоқ сочи товланар.

Дарчаларни ёпинг,
келинлар!

Сочларида сарғарар илон,
гўё йироқ-йироқдан мозий
рақсга тушиб балқару кўҳна
муҳаббатнинг дардини қўзир.

Дарчаларни ёпинг,
келинлар!

Севильяда бўм-бўш ҳовлилар
қаърларида тунлар андалуз
юракларин тушига кирар
унутилган тиконлар изи.

Дарчаларни ёпинг,
келинлар!

ОЛТИ КАПРИЧЧО

ГИТАРА ТОПИШМОҒИ

Чорраҳа
доирасида
рақсга тушар
олти дугона.
Учтаси — теридан,
учтаси — пўлатдан,
уларни изларди қадимги тушлар
ва лекин қучганди уларни қаттиқ
олтин Полифем.
Гитара!

ШАМ

Шамнинг сариқ ёлқини
қайғили ўйга чўмар!

У фақирдай ўзининг
олтин бағрига қарар
ва сўнар экан сокин
зулмат сўраб ёлборар.

Ўз уясидан туннинг
елимшак кўлкаларин
чўқийди олов лайлак
ва пайдо бўлар титраб
ўлган лўли боланинг
дум-думалоқ кўзида.

КРОТАЛО

Кротало.
Кротало.
Кротало.
Жарангдор чигирткасан.

Қайноқ,
маст җавони
қўл ўргимчагида
тилка-пора қиласан
ва чаҳ-чаҳлаган оғоч куйингда
бўғиласан.

Кротало.
Кротало.
Кротало.
Жарангдор чигирткасан.

ЧУМБЕР КАКТУСИ

Ёзвойи Лаокоон.

Қандай созсан
янги ой чиққан кеча.

Човгон ўйновчининг ҳолати.

Қандай созсан,
шамолга қиласан дағдаға!

Англаб бўлмас
азобингни билар
Дафна ва Атис.

АГАВА

Тошдай қотган саккизоёқ.

Тортдинг тоғ қорнини
кумушранг пуштандай.
Бўлақларга тўлдирдинг
унгурларни.

Тошдай қотган саккизоёқ.

ХОЧ

Хоч.
(Йўлнинг сўнгги нуқтаси.)

Йўл четидан
қарар зовур сувига.
(Кўп нуқта.)

ИЛК ҚҰШИҚЛАР

СЎНГГИ ҚЎШИҚ

Тун бўсағада.

Зулмат сандонларида
чақнар ой алангаси.

Тун бўсағада.

Сўзлари гунг қўшиққа
дўнди қоронғи гужум.

Тун бўсағада.

Гар қўшиқ сўқмоғидан
келолсанг ялангга сен...

Тун бўсағада.

Тунда йиғлардинг менга,
тўртта терак тагида.
Тўрт терак тагида, жоним,
терақлар тагида.

ҶИЛОЛ

Ҷилол сузар дарёда.
Юлдузлар исинар сокин җавода.
Дарё мавжларини кесганча
тебранади тўлқинда Ҷилол.
Ҷилолни қўзгуга ўхшатар
ёшгина новда.

ТҰРТ САРИҚ БАЛЛАДА

I

Тепаликда бир дарахт
қотди мисли яшил доғ.

*Чўпон келаётир,
Чўпон ўтаётир.*

Шохларини эгиб зайтунлар
мудрар, тушларида саратон.

*Чўпон келаётир.
Чўпон ўтаётир.*

Чўпоннинг на ёри, на ити,
на ҳассаси, на қўйлари бор.

Чўпон келаётир.

Тилларанг кўланкадай
буғдойзорда эрийди чўпон.

Чўпон ўтаётир.

II

Сариқ рангдан
замин бўлди маст.

*Чўпон, нафас ростла
салқинда.*

Тиниқ кўкда парча булут ҳам
оқ ой кўринмас.

*Чўпон, нафас ростла
салқинда.*

Ток новдаси...

Ширин мўлтирларин кесар қорача қиз.

*Чўпон, нафас ростла
салқинда.*

III

*Сариқ буғдойзорда
бир жуфт қизил ҳўкиз.*

Ҳаракатларида
кўҳна қўнғироқлар
оҳанглари.
Кўзлари қуш кўзларидай.
Субҳ туманлари учун
яралган улар.
Шу пайт
саратоннинг ҳўкизлар тешиб ўтган
мовий пўртаҳолидан
тисиллаб қолди шарбат.
Иккиси ҳам кўҳна.
Иккиси ҳам эркин.
Қудратли қанотлар оғирлигини
эслатиб турар биқинлари.
Улар мудом қўмсаб
Руф
далаларини,
юлдузлардан сархуш,
ковшаб нолаларини,
ўша томонларга
кечув излашар,
мангу
бир кечув.

*Сариқ буғдойзорда
бир жуфт қизил ҳўкиз.*

IV

*Осмон марваридгуллари
оралаб кезгум.*

Негадир бу кеч ўзимни
валидек сездим.
Ун тўрт кунлик ойни
беришган замон,
қўйиб юбордим тагин бинафшаранг
уфқлар томон.
Тангри чамбар совға қилди ёғдудан
ва атиргул жаннат гулбоғидан.

*Осмон марваридгуллари
оралаб кезгум.*

Мана, ҳозир ҳам
бормакдаман осмон даласи бўйлаб,
юракни маккор тўрлардан
халос айлаб.
Болаларга бериб олтин тангалар,
беморларни даволаб.

*Осмон марваридгуллари
оралаб кезгум.*

СОАТ

Нафасни ростлашга ўтирдим
вақт даврасида.
Қандай тинч жой!
Оқ доирада
оқ ором,
учар юлдузлар ҳам,
Сузар атрофимда
ўн икки қора рақам.

АСИРА

Эгилади нозик
шохчалар
юрганида қизалоқ —
ҳаёт.
Эгилади нозик
шохчалар.
Оппоқ қўлларида
офтоб кўзгуси.
Нафис манглайида
сабоҳ ёғдуси.
Оқшом қорайганда
адашиб қолар,
кўздан шудринг тўкар
тун асираси.
Эгилади нозик
шохчалар.

ПАЛИМСЕСТЛАР

ШАҲАР

Беркилди асрий ўрмон
шаҳар устида.
Аммо ўсар бу ўрмон
денгиз остида.
Ўқлар ҳуштак чалганча
учар ҳар қайда.
Корал ўтлари аро
овчилар дайди.
Янги уйлар устида
қарағайлар сурони,
қийшиқ ҳамда ойнабанд
мовийлиги осмоннинг.

ЙЎЛАК

Йўлакдан эрта наҳор
чиқади икки сеньор.
(Осмон
навқирон,
Тилла.
Чароғон).
Икков бирга юрдилар,
зиёратчи эдилар.
(Осмон
оловгоҳ.
Кўм-кўк,
кўк сиёҳ.)
Сўзсиз юрабердилар.
Қуш овловчи эдилар.
(Қарир
осмон.
Ранги
заъфарон).
Улар одимлар равон,
иккови ҳам...
Қорайди жаҳон.

ҚҰШИҚЛАР

НАЗАРИЯЛАР

ЕТТИ ҚИЗ ҚЎШИҒИ

(Камалак назарияси)

Куйлар етти овозда
етти қиз.

*(Кунботардан нусхалар олган
ёй осмонда.)*

Еттита садоли жон —
етти қиз.

*(Қайгадир талпинар етти қуш
оқ ҳавода.)*

Мана, ўлади улар,
етти қиз.

*(Нега улар тўққизта ё
йигирма тўртта эмас.)*

Олиб кетар уларни сой,
ҳувиллаб қолар само.

НОКТЮРН-СХЕМА

Ялпиз, илон, ярим тун.
Ҳид, шитирлаш, соялар.
Шамол, макон, етимлик.

(Уч ойдин зинапоя.)

ОТ ҰЙИН

Учар шодлик чархида
байрам куни қуюндай,
гоҳ олдга, гоҳ орқага
айланар от ўйинда.

Кўм-кўк ҳайит,
Оқ арафа.

Бегим кунлар илондай
ташлаб туради пўстин,
байрамлар улгуролмас,
улгура билмас, рости.

Кўм-кўк ҳайит,
Оқ арафа.

Ахир очигин айтсак,
байрамлар жуда қари,
муҳайяру духоба
киймоқни суяр бари.

Кўм-кўк ҳайит,
Оқ арафа.

Биллур юлдузлар аро
от ўйинни боғлаймиз,
бу лола, олис-олис
диёрдан келди, деймиз.

Қоплонларга ўхшайди
ола-була тойчоқлар.
Қандай ширин пўртаҳол —
ой сап-сарик пўстлоқда.

Ҳавас қил, Марко Поло!
Тойчоқларда йўл олар
ҳали дунё билмаган
ўлкаларга болалар.

Кўм-кўк ҳайит.
Оқ арафа.

НАҚАРОТ

Из қолдирмай
учиб кетар март.

Аммо январь самода абад.

Январь —
юлдузларнинг асрий бўрони.

Март лаҳзалик соядир фақат.

Январь.
Самодай, қари кўзларимда.

Март.
Менинг навқирон қўлларимда.

ФАБУЛА

Яккашоҳлар, циклоплар.

Олтиншоҳлилар.

Яшил кўзлилар.

Ўткир қоя ҳайбатли тоғлар
қошиялаган қирғоқда
кристаллсиз денгиз амальгамасин
олқаб юрмоқда.

Яккашоҳлар, циклоплар.

Қорачиқларин қайрар

қудратли гулхан,

ханжардай шохларга ким қилар журъат

бир сония яқинлашмакка.

Нишонларинг очма,

табиат!

* * *

Август.

Шафтолилар, шакар мевалар,
пичанзорга илк шудринг тушган тоб.
Зардолуга данак киргандай
қаҳрабо шафаққа киради офтоб.

Ўғринча кулади куртак.

Кулгиси сап-сариқ, саратонсимон.

Яна август.

Боаларга тотли —
пишган ою қорамағиз нон.

УЧ ДАРАХТНИ КЕСДИЛАР

Улар учта эдилар.
(Кундуз келди болталар билан.)
Иккита қолди.
(Қанотлар ёғдуси ёрди кўлкани.)
Биттаси фақат.
Кейин.
(Яланғоч сокин булоқ.)

НОКТЮРН

Ойдин чўққи,
водийларда шабада.

(Узун, суст нигоҳим-ла
чўзиламан тепага.)

Ойдин йўлак,
шабада ой узра.

(Лаҳзалик нигоҳимни
туширвордим ҳовузга.)

Икки жувон садоси.
Бораман ҳаво жари
билан ҳовуз ойдан
осмондаги ой сари.

БОЛАЛАРГА

СЕВИЛЬЯ ҚЎШИҚЧАСИ

Пўртаҳолзорда
саҳар таралар.
Бол излаб учар
тилло арилар.

Қайдасан, қайдасан,
бол?

Гулдаман, бу ерда,
Исавел!
Етимак, ялпиз
ўсган ерга кел!

Қўнғизча ўтирар
олтин курсига,
ўғли ҳам ўтирар
зумрад курсига.

Пўртаҳолзорда
саҳар таралар.

МАНЗАРА

Оқшом кийиб олди аёзни,
адашмаслик учун йўлидан.

Хўшлашиб нур билан болалар
дарчалардан мўралар тишга,
кузатарлар: бир сариқ новда
айланарди мудраган қушга.

Ҳориган кун эса чўзилди,
ухлолмади бироқ оқшомда.
Лов этганча гилос қизили
чақнади томда.

БЕМАЪНИ ҚЎШИҚ

Ойи,
кумуш бола бўлайин?

Йўқ, йўқ,
совқотасан, қўй, ўғлим!

Ойи,
сув боласи бўлайин?

Йўқ, йўқ,
совқотасан, қўй, ўғлим!

Ойи,
тиккин мени болишга?!

Хўп бўлади,
ҳозир, болиш иссиқроқ!

АНДАЛУЗ ҚҰШИҚЛАРИ

ЧАВАНДОЗ ҚҰШИҒИ

Қоп-қора ой чиққан шом
шпорлар тоғ йўлида
янграб қолди беором.

(Хириллаган қора от,
қайга борар донг қотиб ухлаётган чавандоз?)

...Гўёки йиғлар биров...
Еш қароқчи қўлидан
сирғалиб тушар жилов.

(Қора отим, сарв сиёқ,
Мунча тахир ҳам аччиқ анқийди пўлат япроқ!)

Қора ой сузган чоғи
қон ювади қайралган
тоғнинг ўткир ёноғин.

(Хириллаган қора от,
қайга борар донг қотиб ухлаётган чавандоз?)

Тик сўқмоқда осмоннинг
қоп-қора, кенг сағрига
юлдузларни санчди тун.

(Қора отим, сарв сиёқ,
мунча тахир ҳам аччиқ анқийди пўлат япроқ!)

Қора ой сузган чоғи
чўзилар ўлим доди,
эшилар гулхан шохи...

(Хириллаган қора от,
қайга борар донг қотиб ухлаётган чавандоз?)

* * *

— Барака топ, сурранг маймунжон,
меванг билан мени бир сийла.

— Қонли шохлар тиконларида
сени суйгум, ўзинг-чи, сўйла?

— Яшил, қуюқ зулматли меванг
тилларимда эзай беармон.

— Қора нишлар соғинчи билан
кўкартириб қўярдим, ишон.

— Ҳой, маймунжон, қаерга, сўзла?

— Сен бермаган севгини излаб.

* * *

Денгизга йўл олди севгилим
тўлқинларни санамоқ учун
ва тўсатдан учратиб қолди
Севильянинг дилбар дарёсин.

Қўнғироқ ҳам нилуфар аро
чайқаларди аста беш қайиқ,
эшкакларин қучоқларди сув,
елканлари шамолда ёйиқ.

Севильянинг нақшин минорин
туб-тубига қараган кимдир?
Жавобан беш олтин ҳалқача
жаранглади, оҳиста тинди.

Қум соҳиллар узангисига
оёқ қўяр чавандоз — осмон.
Чайқалади беш олтин ҳалқа
норанжлашган ҳавода ҳамон.

ОҚШОМ

*(Менинг Лусиям
оёқларин сувга солдимми?)*

Учта катта терак устида
милтирайди ягона юлдуз.

Ҳовузларда бақа товшидан
илма-тешик бўлган сукунат
яшил ойлар тасвири тушган
ҳижобга монад.

Икки қирғоқ орасидаги
қовжираган дарахт танаси
айланалар ёйганча сувда
яшнади.

Сувга боқиб гранадалик бир
қорамағиз қизни ўйладим.

ЧАВАНДОЗ ҚЎШИҒИ

Кордова.
Дунёда танҳо.

Тагимда саманим, ғира-шира ой,
зайтун мевасига хуржуним тўла.
Менга яхши таниш бўлса ҳам бу йўл,
етиб боролмасман Кордовага, оҳ.

Водий тепасида қизаради ой,
шамол билан бирга учар чавкарим.
Кордованинг юксак минорларидан
Кўзимга тикилиб турибди ўлим.

Оҳ, узоқ йўл!
Қўрқмас чавкар отим учар шамолдай.
Учрашарман ўлим билан бу йўлда
Кордова минорин кўришдан олдин.

Кордова.
Дунёда танҳо.

Ж И Л В А Л А Р

* * *

Ўтардилар
кузак йўлидан.

Кетардилар
яшиллик сари.
Элтардилар хўрозларни,
шодлик учун — гитаралари.
Уруғлар маъвосидан
ўтишарди бенаво,
қўшиғини тарарди дарё,
куйлар эди йўлда фаввора.
Титрагин,
юрак!

Кетардилар
яшиллик сари.
Изларидан келарди куз.
Юлдузларин сарғайтиб,
хомуш қушлар,
айланма тўлқинлар-ла тошиб,
келар оҳорланган кўксига
осилтириб бошини.
Юрак,
жим бўл, ором ол!

Ўтардилар одамлар,
изларидан борарди куз ҳам.

ГУНГЛАР КЎЧАСИ

Қўзғалмас дарчалар ортидан қараб
табассумларини ўйнатар қизлар.

(Бўм-бўш роял торларида
ўргимчак-акробатлар.)

Силкитганча таранг кокилларини
қизлар йигитларга тайинлар висол.

(Елпиғичлар, рўмолчалар
ва нигоҳлар сўйлар.)

Қора ёпинчларин силкиб йигитлар
қизларга қайтарар бежама жавоб.

ОЙДИН ҚҰШИҚЛАР

ОЙ ЧИҚҚАНДА

Ой чиққанда борлиқда
тин олар қўнғироқлар.
Қалин ўрмон, чангалда
ярақлайди сўқмоқлар.

Ой чиққанда уммондай
чайқалади замин, шаб,—
чексизликда йўқолган
бир оролга ўхшар қалб.

Ой тўлишган кечада
сарғайган боғлар ора,
пўртаҳол емас ҳеч ким,
ейди фақат муз ғўра.

Ой чиққанда бир тусда,
бир қиёфа, бир онда
кумуш тангачалар ҳам
фарёд қилар ҳамёнда.

ТУННИНГ ИККИ ОЙИ

I

Ой ўлик, ўлик, аммо
унга жон берар баҳор.

Ўрар шамол жанубдан
терақларнинг бошини.

Тўлар юрак хамбаси
хўрсиниқ ҳосилига.

Майса-ўтли қалпоқлар
қоплар сопол томларни.

Ой ўлик, ўлик, аммо
унга жон берар баҳор.

II

Мовий оқшом айтади
пўртаҳолларга алла.
— Пўртаҳолдай бўлди ер,—
хиргойи қилар синглим.
— Пўртаҳол бўлгим келар,—
ой ҳам йиғлайди юм-юм.

— Қизармагин қанчалик,
қанчалик чекмагин ғам,
афсус, пўртаҳол тугул,
бўлолмайсан лимон ҳам.

ЧИВИҚЛИ ЭРОТ

СЕРЕНАДА

Симиради рутубатни тун
ойдин водий, яланг соҳилда.
Лолитанинг ойдин кўксида
муҳаббатдан ўлади гуллар.

Муҳаббатдан ўлади гуллар.

Қип-яланғоч тун март устида
учаётган йўлларда куйлар.
Лолитанинг яланг кифтига
ёсминлардан тўкилар бўйлар.

Муҳаббатдан ўлади гуллар.

Оқ олмалар нуқраси чақнаб,
товланади шипшийдан томда,
товланади шаршара, кўзгу,
оқ сонларинг ёғдуси шомда.

Муҳаббатдан ўлади гуллар.

ҲАД ДАН ТАШҚАРИДА

ЛОҲАСЛИК ВА ТУН

Бўздак

қоп-қоронғи дарахтда.

Тун. Ғўлдиран осмон.

Бидирлар шамол.

Мотам, майнинг хунук рақсида

бир-бирига жаврар уч маст,

қалайи

юлдузлар айланар меҳварида.

Бўздак

қоп-қоронғи дарахтда.

Чаккада айланган оғриқ

босилди лаҳзалар чамбарагидан.

Сен ҳамон жимсан. Кўчада эса

шавақилик қилар учта маст.

Сирар силлиқ ипакни

оддийгина қўшигинг, бўздак.

Чур, чур, чур, чур,

Бўздак

ГУНГ БОЛА

Чигиртка — шаҳзода яширган
овозин излайди гунг бола.
Шудрингли гултожлар ичидан
овозин излайди гунг бола.

— Овозим топсайдим, ғаройиб
узукча ясардим ўзимга.
Яшириб қўярдим жимлигим
узукнинг мунчоқдек кўзига.

Шудрингли гултожлар ичидан
овозин излайди фироқда.
Яшил чигирткани кийволган
овози янгарди йироқда.

ВИДО

Агар ўлсам —
Очиқ қўйинг манзарни!

Пўртаҳол ер болалар боғда.
(Кўринади менга манзардан.)

Ўроқчилар ўрмоқда буғдой.
(Эшитилар менга манзардан.)

Агар ўлсам —
очиқ қўйинг манзарни!

МУҲАББАТ

ИЛК ХОҲИШ ҚЎШИҚЧАСИ

Ғўр саҳар чоғида
юракка айлансанг.
Юракка.

Пишган шомда эса
хушовоз булбулга.
Хушовоз.

(Кўнгил,
ғўрадай товлан,
Кўнгил,
ишқдай ёғду соч.)

Барқ урган саҳарда
ётмас, ўзинг бўлсанг.
Юракдан.

Сўлиган оқшомда
новда сасидай.
Хушовоз.

Кўнгил,
ғўрадай товлан.
Кўнгил,
ишқдай ёғду соч.

МУҚАДДИМА

Тераклар кетади —
аммо кўлда равшан излари.

Тераклар кетади —
аммо шамол қолар бизларга.

Ва чулғаниб қора матога
жимиб қолар кечаси шамол.

Аммо шамол қолдириб кетар
дарёларда оқувчи садо.

Ёнарқуртлар олами шитоб
ёприлади, мозий ғарқ бўлар.

Увоққина юрак ҳам шунда
кафтда барқ урар.

* * *

Яшил осмон қаърида
яшил юлдуз милтирар.
Қандай асрай севгини?
Шу ўй бағрим сўлдирар.

Эрир баланд минорлар
кўк, совуқ туман ичра.
Сени қандай кўрайин
берк бўлса бу дарича?!

Қор қоплаган юзта оқ
минорни кўрмай ҳануз,
зангор осмон қаърида
сузар юз яшил юлдуз.

Хавотирим эҳтиросли,
жонли бўлсин деб фақат
қизил табассум билан
уни безатмоғим шарт.

ХУЛОСА ҚЎШИҚЛАРИ

ЎЗГА ОҲАНГДА

Гулхан тож кийдирар водий шомига
қутурган буғунинг шохларидан.
Ялангликлар ётди. Фақат шамол
гижинглаб кезади йироқларда.

Сариқ ва ғуссали мушук кўзидай,
тутунли шишадай қотар ҳаво ҳам.
Сой изидан боргум шохлар оралаб,
шохларнинг галаси эрчир дарёга.

Қўшиқ қўшиғидай жонланар бари,
бари шундай яхлит, ёввойи, тиниқ...
Қамишзор ва зулмат чегарасида
туриб Федерико аталмоқ қизиқ.

МАРТ БОҒИ

Олма дарахти...
Шохларингда қушлар, соялар.

Учар хаёлим,
учар ойдан шамолга томон.

Олма дарахти!
Яшилликни кийди қўлларинг.

Мартда январнинг
оқ чаккаси кўринар ҳамон.

Олма дарахти...
(ўчган шамол).

Олма дарахти...
(улкан осмон).

ҚУРИГАН ПЎРТАҲОЛ ДАРАХТИ ҚЎШИҒИ

Тезроқ кесиб ташлагин
соямни, ўтинчижон!
Кўрмайин қип-яланғоч
вужудимни ҳеч қачон!

Кўзгулар аро зорман:
Кун аксимни жуфт этар,
тун-чи, осмонда мени
ҳар юлдузда кўрсатар.

О, ўзимни кўрмасам!
Тириларди тушларим:
момиқлар, чумолилар —
япроқларим, қушларим.

Тезроқ кесиб ташлагин
соямни, ўтинчижон!
Кўрмайин қип-яланғоч
вужудимни ҳеч қачон!

КЕТАЁТГАН КУН ҚЎШИГИ

Қандай оғир, кундузим,
қўйиб юбормак сени.
Мен-ла тўлиб кетарсан,
келарсан, билмай мени.
Қандай азоб, машаққат —
кўксинг узра кетар чоғ
машаққатли лаҳзалар
ҳаловатин қолдирмоқ.

Сени Персей ҳар оқшом
халос айлар ғуллардан,
кетасан тунж тоғларга,
товон ёриб йўлларда.
Сени мафтун қилолмас
на жисмим, на фарёдлар,
на сен ўзинг мудраган
заррин оғуш дарёлар.

Тонгдан Шомга юмалоқ
нуринг элтгум қучоқда.
Улуғвор нуринг мудом
асрар мени қийноқда.
Қандай оғир, машаққат —
Тонгдан Шомга бир ўзим
шамоллар, қушларинг-ла
сени элтмоқ, кундузим!

ЛУЛИ РОМАНСЕРОСИ

ОЙГА ОЙ ҲАҚИДА РОМАНС

Налгар — лўли ғорига ой
ўраб кирди ёсмин шол.
Қарар, қарар болакай,
нигоҳлари бежо, лол.
Чалиштириб қўлларин,
ой шарманда ва гўзал
қалай кўкраклари-ла
шамол ҳавасин қўзгар.

— Яшрин, ойим, ойгинам!
Қайтиб келса лўлилар,
юрагингдан сандонда
кумуш танга зарб қилар.

— Қўрқма бола, қўрқмагин
қара, яхшими рақсим!
Лўлилар қайтганида
ухларсан, туrolмассан.

— Яшрин ойим, ойгинам!
Олис от товшин туйдим!
— Бузма, бола, бузмагин,
оҳорли тароватим.

Чавандоз елар йўлда,
ноғора чалар даҳа.
Қовушар муз сандонда
болакай қўллари ҳам.
Кўз қисиб мағрурона,
чайқалганча тумонда,
чиқар тунж, хоб — лўлилар
зайтунзорлар томондан.

Қайдадир увлар бойқуш —
мунгли, ўткир ноласи!

**Кетар қора осмонга
ой етаклаб болани.**

**Додлар лўлилар ғорда,
чангалда йиғлар садо...
Шамоллар кетганларга
ўқир, ўқир жаноза.**

ПРЕСЬОСА ВА ШАМОЛ

Тери ойни Пресьоса
даранглатиб ўйнайди,
дафна, биллурлар аро
ойдин сўқмоқда дайдиб.
Сасдан баҳр ўз тубида
балиқ тўла сим-симлик
гирватин чайқаб ётган
жарларга қочар жимлик.
Юлдузсиз тун жимлигида
соқчилар тикка мизғир,
инглизлар ухлаган оқ
минорларни қуршаб гир.
Ўйнарган кўк зулматда
мавжлар — баҳр лўлилари
сувнинг қарағай шохин
эгар нақш ғорлар сари.

Тери ойни Пресьоса
даранглатиб дайди шод.
Мана, тунги жодугардай
қизга пешвоз келар бод.
Юксалар Христофордай
қип-яланғоч кўк деви,
мешнай чалиб аврайди,
чорлар гирват товпида.
— Оқ кўйлагинг этагин
қайриб кўрай, ҳой лўли!
Очгин кўҳна панжамда
вужуднинг мовий гулин.
Қиз ташлаб чирмандани
қўрқиб учар қуш мисол.
Қурпайиб, чўғ қиличин
силкитиб қувлар шамол.

Музлар денгиз нафаси,
сўник шохлар тўлғонди
ва ғорлар найи янграр,
қорлар бонгги уйғонди.

Пресьоса, қоч, Пресьоса!
Кўк шамол етиб олар!
Пресьоса, қоч, Пресьоса!
Кифтларингга чанг солар!
Тумон, буржлар Сотири
чақноқ сўз ўтидадир...

Пресьоса тик роҳлардан
қўрқиб қочади ҳамон,
инглиз консул мудраган
оқ, юксак минор томон.
Соқчилар чалишар занг,
ғовлар бўйлаб беретин
қийшиқ кийган саллотлар
югурар бирин-кетин.
Сут берар унга консул,
келтирар сув тўла жом,
ароқ тутар, Пресьоса
ичмайди бир томчи ҳам.
Лўли қиз сўйлай олмас,
кўз ёш тўкар бемажол.

Томга миниб, хириллаб
сополни ғажир шамол.

ЛҶЛИ РОҶИБА

Мирта, бӯр сукунати.
Гидам-ўтда тугмагул.
Сап-сариқ қопламага
палак тикар эди ул.
Фонуснинг сур тўрида
еттипат нур пириллар.
Черков — лўли айиги
панжа сўқиб ириллар.
Бирам гўзал тикар у!
Жўш-хурушда гул қўли
жойлай олур қопламга
хаёлининг бор гулин.
Магнолия тугунлари
позикдан қандай яхши!
Қандай соз ҳошияларда
шафрону ҳилол нақши!
Ўчоқдан беш пўртаҳол
пуфлайди шароб исин.
Альмерийдан Исонинг
беш лаззатли яраси.
Бўлинганча кўзларида
чавандоз ўтди шошиб.
Титратди таранг кўксин
садонинг сўнгги ровши.
Ва йироқ тизмалардан
дудли унгурлар қадар
лўлининг бол, қулмоқ тўла
юраги қақшаб кетар.
О, мунча тик яланглик
қалқитар юз қуёшни!
О, мунча сой, аскалар
сапчир гангитиб бошни.
Бироқ яна матода гул!
Дарча панжарасида ҳур
шамол-ла ўйнар шахмат
пешинги беозор нур.

СОМНАМБУЛЧА РОМАНС

Муҳаббатим, яшил ранг.
Шовиллаган яшил бод.
Олис денгиз елкани,
сайҳондаги олис от.
Шомлар чўмиб туманга
Йўл қаради манзардан.
Кумуш қиров нигоҳли,
яшил кокил, яшил тан.
Муҳаббатим, яшил ранг.
Лўли ойи чиққан туни
олам қиздан кўз узмас,
фақат қиз сезмас буни.

Муҳаббатим, яшил ранг.
Қуюлар қатрон кўлка.
Ситорий кумуш қиров
сабоҳга тўшар йўлка.
Анжир жилвир барги-ла
тозалайди шамолни.
Сербута тоғ хурпаяр
дайди мушук мисоли.
Ким келади? Қаердан?
Борлиқ мангу бўшаган.
Ғамгин денгиз киради
яшил тани тушига.
— Унинг бош томонига
от берайин, элоти,
кўзгусига — нақшин тиғ,
уйига — абзал тортиқ.
Кабрадан қонга ботиб,
аранг келдим, элоти.
— Ихтиёр менда бўлса,
берар эдим-ку, бўтам.
Энди мен менмасман-да,
уйим эмас уйим ҳам.

— Улимимни, элоти,
муносиб кутсам, фақат
бўлса Голланд рўйжаси,
шамчироқ, мис кроват.
Кўрмайсанми, ўмровдан
бўғзимгача ёрилган?!

— Эгнингдан қон силқади,
ҳаво қонга қорилган.
Кўксинг тўла қора гул,
ўлим элитар, бўтам.
Аммо энди мен менмас,
уйим эмас уйим ҳам.

— Ҳеч бўлмаса, рухсат бер,
чиқай баланд манзарга!
Оҳ, чиқайин, чиқайин,
шу ям-яшил манзарга,
Денгиз гуври устидаги
ой нурин манзарига.
Мана, чиқар ям-яшил
манзарга икки лўли.
Қонли из кўз ёшидан
қолар эди шўр бўлиб.
Йилтирайди фонуслар
тонгда оқ тунка каби.
Юзлаб шиша чирманда
чавақлаган тонг хобин.

Муҳаббатим яшил ранг.
Шовиллаган яшил бод.
Панжарали манзарда
лўлилар турган заҳот
олис тоғдан бўй сочар
сафро, шувоқ ва ялпиз.
— Қани қизинг, элоти,
қайда у қайғули қиз?
Не тун кутди интизор!
Ёритди не кечани
қора сочи, бадани
ва яшил, совуқ манзар.

Қиз боқади тебраниб
яшил ҳовуз қаъридан.
Кумуш қиров нигоҳли,

яшил кокил, яшил тан.
Аллаларди қизни мавж,
ярқирар ой синиги.
Тинч каптар майдонидай
дилкаш эди кеча ҳам,
карабин ўқталиб маст
соқчи босиб кирган дам...

Муҳаббатим, яшил ранг.
Шовиллаган яшил бод.
Олис денгиз елкани,
сайҳондаги олис от.

БЕВАФО ЖУВОН

Тунда хилват далага
биронинг хотинини
олиб кетибман қиз, деб...

Сант-Яго туни эди,
гўё бу битимдан шод,
ўчди даҳа чироқлари,
чирилдоқлар ёнди бот.
Тегдим мудроқ кўксига
сўнг кўчадан ўтибоқ,
тунги ёсмин шингилидай
очилди улар қайноқ.
Кўйлаги, ипак парда
йиртилгандай пичоқдан,
оҳорини шилдиратиб
титрар эди қулоқда.
Дарахтлар ойсиз тунга
айланиб бўғиқ гувлар.
Даҳа бизни олис ит
ҳуриши билан қувлар.

Кўк маймунжон ортида
қамишзор ичра зумда
қоп-қора сочларини
босиб қўйдим оқ қумга.
Юлдим ипак галстукни,
сарпосини сочди у.
Мен — тўппончали камар,
Тўрт белбандни ечди у.
Қизнинг ёсмин териси
илиқ дурдай пориллоқ,
ойналарда сирғалган
ой нуридан майинроқ.
Тўрдаги балиқлардай
типиричилар оқ сонлар,

ой нуридай тўнар гоҳ,
оқ оловдай гоҳ ёнар.
Дунёнинг зўр йўлидан
илк сабоқ қушигача
мени силлиқ оқ байтал
олиб қочди бу кеча...
Мард эркаклар ҳамиша
тута билар ўзларин,
мен ҳам сизга айтмайин
шивирлаган сўзларин.
Кузатиб қўйдим тонгда
бўсадан маст аёлни.
Қирқар чиллик нилуфар
ханжарлари шамолни.

Мен ўзимни энг асил
лўли сингари тутдим,
совға қилдим зарқути,
кейин буткул унутдим,
ёдлаб хилват далада
ўша тунги ёлғонни,
уялмасдан қизман, деб
қасам ичган жувонни.

ҚОРА ҚАЙҒИ ҲАҚИДА РОМАНС

Янгротиб чўғ тумшуғин
хўроз тонгга нақш ўяр,
тушаётганда адирдан
пастга Соледад Монтоя.
Сариқ мисдай танидан
анқир от, тумон ҳиди.
Сандондан қора кўкси
равон, бурро инграйди.

— Ким керакдир, Соледад,
не керак бу тунда айт?

— Излаганим изларман,
бермассан уни топиб.

Ўзимни, қувончимни
изларман барча каби.

— О Соледад, қутурган
отларга денгиз илҳақ,—
агар ким ҳаддан ошса,
жарларида бўлар ғарқ.

— Ёдга олма денгизни,
мозордай даҳшат суниб,
ўсар қора қайғидай
зайтунзор воҳа тўниб.

— О Соледад, шўришим!
Қандай қайғи — хонишинг!
Тоқату лабдан нордон
лимон сувидай ёшинг.

— Қандай қайғи! Телбадай
чоғум, бош ургум садга.
Судралар кокилларим
ошхонадан то катга.

Қайғи! Тундан қораман,
кийганим ҳам зимистон,
О гулдор кўйлақларим!
О сонларим — дарзебон!

— Тонг шудринги, хўжагат
сувида чўмил, ниҳоят
нотавон юрагингни
кўндир Соледад Монтоя...—

Шоҳ, осмон қанотларида
куйчан сойлар этар парвоз,
Туғилган кун қовоқнинг
илк рангидан кияр тож.
Етимликни тот, тинчи
лўли қалбин қайғиси,
сўнган чашма, унутилган
сабоҳларнинг қайғиси.

СЕВИЛЬЯ ЙЎЛИДА
АНТОНИТО ЭЛЬ КАМБОРЬО ҚАНДАЙ
ҚЎЛГА ОЛИНДИ

Антоньо Торрес Эредья,
Камборьонинг мард ўгли,
хивич ўйнаб Севильяга,
коррида кўрмак бўлиб
борар, яшил ойдан ҳам
сабзина, дароз, нозик,
Қўнғироқсоч ҳалқалари
ярқирар кўзи узра.
Дам олиб ярим йўлда
кўп лимон тўғради у,
сўнг сувга отди узоқ,
олтиндай бўлгунча сув.
Қайдадир, ярим йўлда,
терахзор бир сайҳонда
қўлин қайриб боғлади
беш жандарм зормонда.

Аста-секин қайтар кун
матадор одимида
равон шафақ ёпинчи-ла
ўраб денгиз, водини.
Жад ровшини зайтунлар
ҳадиксираб туяр бот.
Шошар қалайи тоғлар
тумониға отлиқ бод.
Антоньо Торрес Эредья,
Камборьонинг жўмарди,
беш учбурчак орасида
хивичсиз ташлар одим...

Антоньо! Сенмисан бу!
Лўли бўлсайдинг чиндан,
куйларди беш ол чашма
оқиб тигинг учиндан.
Хайф Камборьо номи!

Сен ташланди, ҳароми!
Бир пайт тоғда лўлилар
ўлим билан қилган жанг.
Эҳ, ўтди у лўлилар,
ул тигларни босди занг.

Очилди турма эшиги
тўққизга занг бўлган он.
Беш жандарм мириқиб
май ичиб йиғди дармон.

Епилди турма эшиги
тўққизга занг бўлган он.
Ярқирарди қора бия
сағридай тунги осмон.

АНТОНИТО ЭЛЬ КАМБОРЬО ЎЛИМИ

Гвадалквивир бўйида
қотди марг қўпорган дод.
Ёт саслар гирватида
тик учар қонли фарёд.
Отилар у қобондай,
типирчилар пой, қумда,
терга ботиб делфиндай
гирлар сўнгги ҳужумда.
Ёв қонга ол ёшлигин
чилар жон аччиғида.
Бироқ қулар иложсиз
ёвнинг тўртта тиғидан.
Юлдузлар шаб сувини
пармалаб тилган чоғи,
бузоқларни пўш-саргул
хобда маст қилган чоғи,
қотди кўҳна марг сасин
энг сўнгги қалдироғи.

Антоньо Торрес Эредья,
қора ўрам — кокили,
кўлкаланган яшил ой,
садонинг қизил гули.
Гвадалквивир қумини
қонинг-ла суғорди ким?
— Оға-ини Эредьялар,
бенамехлик тўрт хепим
қасдланди кўролмасдан
эл қатори юришим —
кийдим долчинранг чувак,
узук тақардим доим,
танзим ёсмин, зайтундан
қорган эди худойим.
— Оҳ, Антонито Камборьо,
маликага тенг фақат!

Эсла Биби Марьямни,
келди ўладиган вақт.
— Оҳ, Федерико Гарсиа,
соқчиларга қил аён!
Ердан қайта турмасман,
қирқилган бошоқсимон.

Тўртта қорол жароҳат,
юз қаптал музга дўнди,
тирик нишон, бундаин
қуйиб бўлмайди энди.
Малак ётқизар уни
ердан барқут болишга,
тунж фаришталар қўли
мойчироқ ёқар бошда.
Қайтганда ўз шаҳрига
тўрт қотил, оға-ини.
Гвадалквивир мавжида
ўлим садоси тинди.

ИШҚ БОИС ҰЛИМ

— Нима ёнар ҳов айвонда:
шу қадарли баланд, қорол?
— Ун иккига занг урилди,
болам, қопқа зулфини сол.
— Тўртта шуъла борган сари
чақнайди, кўз узмак маҳол.
— Бемаҳал мис анжомларни
ювишётгандир, эҳтимол.

Саримсоқнинг палласи — ой
бўзариб марг қийноғидан,
тўкар сариқ жомминорга
сап-сариқ соч қўнғироғин.
Кўчаларда писар тун берк
дарчаларни қоқиб, титраб,
тун изидан юз садоли
галадай бот қувар итлар.
Қоп-қоронғи айвонларда
қаҳрабо май бўйи әрир.
Шамолнинг ҳўл қиёғи ҳам
соянинг титроқ шивири
кўҳна тун тоқи бўйлаб
қўзғар саҳройи бир гувир.
Ухлар ҳўкизлар, гуллар,
фақатгина қўш тавақадан
қаҳҳор вали Георгийдек
чорлар әди тўртта шуъла.
Қайғирар келин-гиёҳлар,
қобиқдайин қотар қон-да,
қуруқ, сўлган қизғалдоқдай
ва қаттиқдир дуркун сондай.
Фарёд қилар оқсоч сойлар
боқиб туман тўнган тоққа,
узуқ-юлуқ исм, сочларни
қўшиб ўрар тинган чоқда.

Манзарлар ва деворлардан
тун бўлинган оқ катакка.
Чала бошлар аккордеон
лўлилар ва малаклар.
— Агарда жон берсам, она,
биларми бир зот бу ҳақда?
Етти иқлим сари тезроқ
мовий телеграмма тарқат.

Етти дод, етти ол яра,
ғирт ёввойи етти кўкнор
этди қора ётоқларда
хира ойларни тор-мор.
Кесик қўллар, чигал сочлар
ва чамбарлар мавжи сиёқ,
қарғишларнинг бўғиқ баҳри
гумбурлаб кетди ногоҳ.
Қопқаларни бузар осмон
олис ўрмон шов-шуви-ла,
тунда баланд айвонлардан
чорлар эди тўртта шуъла.

ИСПАН ЖАНДАРМЛАРИ ҲАҚИДА РОМАНС

Айғирлари қора, қора,
Қора тамға — туёқлари.
Сапсар пўшлар қанотида
ярқирайди шам доғлари.
Чаноқлари қўрғошиндан,
Йиғлай олмас улар сира.
Локланган кўн юракларин
камар билан сириб кирар.
Улар букри, тун кезардир,
кифтларида элтар тўниб,
қўрқувнинг қум уюрмасин,
сукунатнинг елим тунин.
Кўзларидан қочиб бўлмас,
Элтар зулмат жарларида
сўник буржни хаёлдаги
карабинлар қаърларида.

О, жарангдор лўли шаҳри!
Кўчаларинг тўла байроқ.
Жилва қилар гилос суви,
сарғаради ой ва қовоқ!
Сени кўрган унутолмас
ўртанганча мудом бағри,
оҳ, занжабил канор шаҳри,
ғам-ғуссаю ифор шаҳри!
Тушади шом, жодуваш шом,
сапсар туман осмонларда.
Лўлилар ўқ, кунни ясар
налгархона, сандонларда.
Бошин уриб қар қопқага,
хаста саман пишқиради.
Херес де ла Фронтерада
чинни хўроз қичқиради.
Жазиллама, яланғоч бод
хилватларда писиб юрар

ва жодуваш туннинг кумуш
чодрасига писиб кирар.
Юсуф билан биби Марьям
қайроқларин ярим йўлда
йўқотганча лўлиларнинг
масканига ғамгин келди.
Марьям бодом мунчоқларда,
Ҳоким қизи каби шинам,
товланганча зар қоғоздай
сузар байрам либоси ҳам.
Кифтга ташлаб зарпўшини
Юсуф тўхтар шу замони,
орқасида Педро Домек
ҳамда учта шарқ султони.
Мудроқ турна каби қотди
томда хаёл элитган моҳ.
Учди мудроқ пирпираклар
узра сонсиз олов, байроқ.
Кўҳна кўзгу қаърларида
раққос кўланкалар инграр.
Херес де ла Фронтерада
туну шудринг, хониш янграр.

О, жарангдор лўли шаҳри!
Безалгансан байроқ билан.
Сўндир яшил дарчаларни,
тункезарлар яқин келар.
Унутайми сени, шаҳрим!
тароватга бўлиб ташна,
сен ухлайсан таралмаган
сочларингни ёйиб тошга.

Киришади жуфт-жуфт бўлиб,
шаҳар ўйнаб, кулиб юрар,
ўлмасгуллар ўлик товпи
садоқларга босиб кирар.
Киришади жуфт-жуфт бўлиб,
пошиб мудҳиш муждалардай.
Янгроқ тепки боғламларин
кўрар улар буржларда ҳам.

Шаҳар бўлса сезмай хатар,
чийлар атроф эшикларин.

Отин ниқтаб қирқ жандарм
кирар гурунг, қўшиқларга.
Қуббаларда тўхтар соат
ёвнинг ўткир кўзларидан.
Музга дўнар қайнаб ётган
юз йиллик май кўзаларда.
Фарёд бўққан пирпираклар
сиртмоғидан йиқилар бот.
Туёқларга қулар, шамшир
қуштагидан чопилган бод.

Нур, зулмат унгурларида
лўли кампирлари қатнар,
мудроқ ёллар кўринар сал,
мис чақаларда нур чатнар.
Учиб борар соялардай
мудҳиш пўшлар қанотлари.
Ёпилади қора бўрон
қайчилари отлардан сўнг.

Байтуллаҳм қопқасида
лўлилар ҳам отлар тўп-тўп.
Жувонмарг қиз узра ёзар
чавақланган кафтин Юсуф.
Милтиқларга тўлган кеча,
тарс узилар тордай ҳаво.
Юлдуз суви билан Марьям.
гўдакларни қилар даво.
Тунга гулхан экиб тагин
жандармлар изғийди оч.
Жон талашар алангада
эртак, гўзал ва яланғоч.
Ёш Роза Камборьо кўкси
сўйилгандир шамшир билан,
ота уйин бўсағасида
тунж табоқда турар улар.
Қашқирлардан раққосалар
сочин ёзиб, қочар додлаб.
Питрали атиргуллар
яшнаб кетар эди портлаб.
Шудгорларнинг қатламидай
чўкканида сопол томлар,
совуқ сангин юзқаптални

эгилганча тўсди тонг ҳам.

О, менинг лўли шаҳрим!
Жандармлар кетар санғиб
сукунатнинг гум горидан.
Маҳкам қучди сени ёнғин.

О, менинг лўли шаҳрим!
Кўзларимдан изласинлар
энди олис шуълангни ҳам
ою саҳро жилвасини.

ИГНАСЬО САНЧЕС
МЕХИАС АЗАСИ
www.ziyouz.com kutubxonasi

III

ЖОНСИЗ ТАНА

Биланглаган сувларсиз, совуқ, хомуш

сарвларсиз

оғир тушлар галаси инграб ётган тошдир бош.
Дарахтлар мўлтирини ҳам буржлар оқ пўтасин
мангулик томон мангу элтаётган кифтдир тош.
Узалиб ётган тошлар синдирмасин деб бизни,
тўхтатмасин, қонимизни ичмасин деб, мабода,
сур ёмғирлар илма-тешик қўлларини кўтариб,
шоша-пиша чопади паноҳ излаб дарёдан.

Қалдирғочлар суягин, бўрилар қовурғасин,
томчилару уруғларни битта-битта ютар тош.
У жарангдор садолар, алангалар яратмас,
дунёга фақат майдон, фақат майдон берар тош.

Олижаноб Игнасьо чалқанча ётар тошда,
шафрондай сарғарибди, чеҳрасига бир қаранг,
ўлим қўли жисмига олтингугурт сургандай,
минотавр калласидай қорайиб борар боши.
Ёмғир сирқираб кирар унинг очиқ оғзига,
қисилган ўпкасидан телбадай чиқар ҳаво,
қорли кўз ёшларин симириб унинг ишқи,
мовийликдан исинар, олис, хилват яйловда.

Ким сўйлар? Бунда фақат чириш, суқун

ҳукмрон,

вазмин буғланиб борар қаршимизда бу гавда.

Булбуллар сайрар эди бу муайян танада,
бугун у қопланибди бинафшаранг доғларга.
Кафанини бузди ким? Барча сўзлар ёлғондир,
бу маконда ҳеч кимса йиғламас, қўшиқ айтмас,
отга тепки санчимас, илонларни ҳайдамас.

Нигоҳимни кенг очиб кўрмакчиман бу танни,
кўрмакчиман исёнда, фақат, фақат исёнда.

Мен отлар, дарёларни жиловлаган ва қувур
садосидай садоли касларни кўрсам, дейман,
куйчан оғзида офтоб учқун сочиб ўйнаган,
сўнгаллари жарангдор касларни кўрсам,

дейман.

Мана шу тош олдида кўрсам дейман уларни,
мана шу пўла гавда, рангпар гавда олдида.

Тоқим, улар кўрсатсин ўлим чандиб ташлаган
қаҳрамон Игнасьо-чун чиқув йўлини бу ҳолдан.

Токим унга кўрсатсинлар шундай бир чексиз
йиғи,
токим, у тумонларда сузсин ёруғ дарёдай.
Сузсин ўша дарёда унинг совуқ жасади
эшитмасдан қутурган буқалар ҳансироғин.
Адашсин ўша дарё қорамтир тош саҳнада,
ювош, ойдин қўзичоқ тусига кирган ойда,
адашсин, ғойиб бўлсин бу дарё шабистонда,
қотган дудларнинг оппоқ чангалида адашсин.
Юзига рўмол ёпманг, то ўзида яшринган
ўлимга кўникмасин, кўникмасин Игнасьо,
ухлагин, буқаларнинг ингроғин эшитмасдан,
учгин, ором олгин сен, шундай ўлар денгиз ҳам.

IV

ТАНАСИЗ ЖСН

Ётсан буқаларга, отга, анжирга,
ётсан чумолига, қўшиқ, навога,
ётсан оқшомларга, ётсан гўдакка,
кетдинг сен абадий, абадий кетдинг.
Ётсан тарашланган совуқ мрамарга,
ўзинг чириётган қора атласга;
бир умр эргашган хотиротга ҳам,
кетдинг сен абадий, абадий кетдинг.
Тумон шодалари, қорли тоғлару
шилиқ қуртлар билан бирга келур куз,
кўзингга қадалмас тиниқ нигоҳлар,
кетдинг сен абадий, абадий кетдинг.
Сен кетдинг абадий, абадий кетдинг,
дунёдан ўтган кўп марҳумлар каби,
ҳаром ўлган итлар, ахлатлар аро
унутилиб кетган ўликлар каби.
Майли унутсинлар. Куйларман сени,
сақларман жасорат тўла сиймонгни,
ўлимга ўчлигинг, ўлимга ёвлигинг,
тахир лаблар таъми, ғамнинг ёт таъмин
бир умр сақларман, куйларман мангу.
Дунёга келарми жўшқин қисматли,
келарми ўзингдай бир андалузлик,
сени, фақат сени куйларман энди,
шамол зайтунзорда йиғлайди ғамгин.

ТАМАРИТ ДЕВОНИ

УМИДСИЗ ИШҚ ҲАҚИДА ҒАЗАЛ

Тун имиллар қайдадир,
боролмасин, деб мени,
келолмасин, деб сени.

Мен бораман бари бир,
мен бораман чаёндай чақса ҳамки саратон.

Сен келасан бари бир,
лабларингни шўр ёмғир куйдирса ҳам
беомон.

Кун имиллар қайдадир,
боролмасин, деб мени,
келолмасин, деб сени.

Мен бораман, бораман,
бақаларга итқитиб сўлиб қолган гулимни.

Сен келасан, келасан
тун лаҳмидан чиқолмай, топмай чиқмоқ
йўлини.

Тун имиллар қайдадир,
кун имиллар қайдадир,
мени сенсиз ўлсин, деб,
сени менсиз ўлсин, деб.

ҒАРОЙИБ ИШҚ ҲАҚИДА ҒАЗАЛ

Ситамкор саҳронинг
олови, ганчи,
шудрингли ёсмингул эдинг юракда.

Ситамкор самонинг
олови, нури,
қорнинг шитирлаши эдинг юракда.

Саҳро билан само
қўлим боғлади.

Само саҳролари
дилим доғлади.

ЮЗ ҒШДАГИ ИШҚ ҒАЗАЛИ

Юқорилаб борар кўчадан
тўрт нафар йигит.

воҳ, воҳ, воҳ, воҳ.

Қуйи тушиб борар кўчадан
уч нафар йигит.

воҳ, воҳ, воҳ.

Камарларин тортиб боғлади
икки нафар йигит.

воҳ, воҳ.

Ўгирилиб қаради шамол
ва биргина йигит.

воҳ.

Сайр қилмас энди ҳеч кимса
оппоқ гулли миртазорларда.

ҚОРА ҰЛИМ ҲАҚИДА ҒАЗАЛ

Мен кузги олмалардай ухламакни истайман,
яширинмак истайман мозорлар шов-шувидан.
Мен юрагин денгизга отмакни орзу қилган
гўдакнинг уйқуси-ла ухламакни истайман.

Мурдалар қон йўқотмас демагин менга асло,
чириган дудоқлари сув сўрайди демагин.
Гапирма менга гиёҳ бўлмаклик азобию
оғзи илон оғзига ўхшаш ҳилол ҳақида.

Майли, ухлай тўсатдан,
ухлайин бир сония, вақтинча, бир асрга,
Ва лекин ҳамма билсин, менинг тирик
эканим;
менинг бу дудоқларим олтин охур эканин,
кунботар шамолига менинг дўст эканимни,
қатра ёшимнинг улкан сояси эканимни.

Тонготарда юзимга рўмол ёпиб қўйингиз,
чумолилар галаси кўзларимни босмасин,
товонларимни ҳўллаб қўйинг совуқ сув билан,
токим, сирғалиб кетсин чаёнларнинг нишлари.

Чунки кузги олмалардай ухламакни
истайман,
чунки ерни ювадирган йиғи ўргансам,
дейман.
Чунки очиқ денгизда юрагин юлмоқ бўлган
ўша нотинч гўдакда қолмакликни истайман.

ЙИҒИГА ҚАСИДА

Епиб қўйдим манзар эшигин,
яшринмакчи бўлиб йиғидан.
Аммо кулранг девор ортида
бир садо йўқ йиғидан бошқа.

Жимдир жаннат фаришталари.
Итлар саси кучсиз. Кафтимга
сиғар минглаб ғижжак садоси.

Фақат йиғи — ягона малак.
Фақат йиғи — баҳайбат итдир.
Йиғи — дунёдаги илк ғижжак.
Кўз ёшини ютади шамол,
бир садо йўқ йиғидан бошқа.

ЭРИШИБ БЎЛМАЙДИГАН ҚЎЛГА ҚАСИДА

Мен биргина қўлни сўрайман,
мумкин бўлса, ярадор қўлни.
Мен биргина қўлни сўрайман,
майли, ором билмасин кўзим.

Фақат ўша ганжий нилуфар,
юрагимга кишанбанд каптар,—
сўнгги тунда ойни хонамга
қўймайдирган қўлни сўрайман.

Жасадимни ғассолдай ювиб,
ясатгувчи қўлни сўрайман.
Ўлимимнинг оппоқ қаноти —
ўша қўлни сўрайман фақат.

Ундан бўлак барчаси ўтар,
номсиз юлдуз, ярқираган из.
Бари ўтар, фақат энг сўнгги
хазонларга қайғурар шамол.

ИЗОҲЛАР

КАНТЕ ХОНДО ҲАҚИДА ШЕЪРЛАР

Канте хондо («теран ашула») — Андалузия мусиқий-қўшиқ фольклорининг қадимий шохобчаси; келиб чиқиши узоқ ўтмишга бориб тақалади. Ўзида араб, испан ва лўли мелосларининг (ашула тури) аломатларини умумлаштирган; гитара билан айтиладиган бу қўшиқ ижрочидан тингловчини ларзага соладиган жуда кучли, юксак ҳис-ҳаяжон, экстазни талаб қилади. Канте хондонинг асосий ва қадимий шакллари — лўли сигирийяси (рақсга тушиб айтиладиган қўшиқ) билан солеа («ёлғизлик», қоида бўйича, аёллар ижро этади) дейилади. Улардан саэта («камон ўқи», «найза», мусиқасиз айтиладиган қўшиқ-ҳайқириқ: арафа ҳафтасида Исо тасвири шу ҳайқириқ билан қаршиланади) ҳамда петенера (Петенера деган машҳур лўли қўшиқчи аёл исми билан аталган) ва малагенья (турилган жойи — Малага шаҳри номи билан аталган) келиб чиқди. XX аср бошларида унутила бошлаб, инқирозга учраган бу санъатни чуқур билган ва қадрлаган Гарсиа Лорка уни сақлаб қолиш борасида кўп жон куйдирди. Шу мақсадда машҳур испан композитори Мануэль де Фалья билан бирга 1922 йилнинг 13—14 июлида Гранада шаҳрида канте хондо фестивалини ташкил қилди. Фестивални тайёрлаш олдидан Гарсиа Лорка Андалузия шаҳарларини кезиб, кўплаб қўшиқчилар билан танишди, 1922 йилнинг 19 февралда эса канте хондо ҳақида Гранадада маъруза қилди.

Канте хондо, унинг яратувчи ва ижрочиларига бағишланган дoston ва шеърлар туркуми тахминан шу йилларда яратилди. Ундаги айрим шеърлар донг таратган қўшиқчилар — Сильверйо Франконетти Хуан Брева, Долорес Ла Парраллага бағишланган. Бу туркум устида шоир кейин ҳам ишлади, уни янги асарлар билан тўлдирди. «Канте хондо ҳақида шеърлар»даги мавзу ва образлар Гарсиа Лорканинг «Қўшиқлар» ва «Лўли романсероси»да ҳам ривожлантирилди.

«Канте хондо ҳақида шеърлар» китоби яратилишидан анча кейин, 1931 йили май ойида Мадридда чоп этилди.

37 бет. Memento — эсла, унутма (лот.)
43 бет. Кротало — кастанъета, сафоил, рақсда
қўлланадиган қайроқтошнинг бир тури.

ИЛҚ ҚЎШИҚЛАР

Мазкур китоб биринчи марта 1936 йили Мадридда, Мануэль Альтолагирренинг қуйидагича фикрларни ўз ичига олган сўзбошиси билан нашр қилинган:

«Гарсиа Лорканинг «Илк қўшиқлар»и (1922), қанчалик ғалати туюлмасин, шу пайтгача босилмаган, ҳалигача тартибга солинмаган, аммо шоир поэтик дунёсининг тадрижий такомлида жуда муҳим аҳамият касб этган ёшлик мажмуаларининг бир қисмидир».

ҚЎШИҚЛАР

Бу тўплам 1927 йили биринчи марта, шоирнинг дўстлари — Мануэль Альтолагирре ва Эмилио Прадеслар чиқарадиган «Литораль» журнаliga илова сифатида босилган. Иккинчи наشري эса 1929 йили Мадридда чоп этилган.

ЛЎЛИ РОМАНСЕРОСИ

Гарсиа Лорканинг ўз гапларига қараганда, унда романслар — испан жанрининг анъанавий жанрига мурожаат этиш фикри 1919 йилда туғилган. У 1920 йили машҳур филолог Рамон Менендесга гранадалик лўлилар орасида кенг тарқалган халқ романсларини тўплашга ёрдам берган. Шоир 1923 йилнинг баҳорида Мельчор Фернандес Альмагрога ёзган хатида «кўллари, тоғлари, юлдузларига эга» андалуз романслари туркуми яратмоқчи эканлигини айтади, июль ойида эса унга «лўли романсероси сериясини тугаллаяпман: улар тўла ўзимга мос», деган мазмунда хабар қилади. Лекин Гарсиа Лорка туркумни битиргач, орадан бирмунча вақт ўтгач, яна унга қайтади. 1925 йили баҳорда Фернандес Альмагрога ёзган хатида шундай дейди: «Мен илгари тугалланган «Лўли романсероси»га тааллуқли янги ва оригинал шеърлар устида кўп ишладим». Шоирнинг амалга оширган режаларига қайта мурожаат этиши сабаблари мамлакат ҳаётидаги юз берган сиёсий ўзгаришларга боғлаб тушунтириш мум-

кин. 1923 йилнинг сентябрида Испанияда ҳарбий-монархик тузум ўрнатилди. 1924 йили шоир «Испан жандармлари ҳақида романс»ни бошлайди ва унинг устида 1926 йилгача ишлайди. Шу йилнинг март ойида Гарсиа Лорка таниқли испан шоири Хорхе Гильенга «Лўли романслари»ни яқунлаяпман. Янги мавзу ва эски ғулғулалар. Жандармлар бутун Андалузия бўйлаб изгимоқда», деб ёзади. Китобнинг охириги вариантда жандармлар гўзалликни севган испан халқига душман бўлиб, полициячи давлатнинг тошбағир кучлари рамзи сифатида гавдаланади. Бир-бирига қарама-қарши қутблар кураши «Лўли романсероси»нинг бош мавзуйига айланади.

1928 йили Мадридда чоп этилган китоб «Биринчи лўли романсероси» деб номланган эди, лекин шоир кейинги нашрларда «биринчи» сўзини тушириб қолдирди. Гарсиа Лорка ҳамisha бу тўпламни «лўлилар ҳақидаги романслардан иборат» деб тушунганларни рад қилди. «Бу — Андалузия ҳақида дoston, лўлиларга нисбат берганимнинг сабаби эса, бу тушунчада Андалузиянинг энг олижаноб тарзда, бор бўйи билан кўринишидадир», деб таъкидлади.

ИГНАСЬО САНЧЕС МЕХИАС АЗАСИ

27-йил авлодининг кўп шоирлари каби Гарсиа Лорка ҳам талай соҳаларда қобилият кўрсатган, барчанинг меҳр-муҳаббатини қозонган машҳур торреро Игнасьо Санчес Мехиас билан дўст тутинган эди. Санчес Мехиас корридани 20-йиллар охирида тарк этиб, драматургия билан шуғулланади ва биринчи асарлари билан муваффақият қозонади, сўнгра у таниқли раққоса ва қўшиқчи, шу жумладан, Гарсиа Лорка қайта ишлаган, уйғунлаштирган халқ қўшиқларини ҳам куйловчи Эскарнасьон Лопес — «Архентинита»нинг антерпренери (иш юритувчиси) бўлади. Санчес Мехиас 1934 йили яна корридага қайтади, бир қанча муваффақиятли чиқишларидан сўнг, 11 августда буқа етказган оғир жароҳат туфайли вафот этади.

119-бет. Г и с а н д о н и н г б у қ а л а р и — Кададьсо (мадрид вилояти) яқинидаги Гисандо деган жойдан топилган, тарихдан илгариги даврга мансуб буқа ҳайкаллари.

Г р а н д а — унвон.

120-бет. П о т и р — касбга ўтиш нишонланадиган маросимларда шароб ичиладиган жом.

Бу китоб ва ундаги асарларнинг номланиши Гарсиа Лорканинг Ўрта ва Яқин шарқ классик шеърияти, шу жумладан, Андалузия фольклорига катта таъсир кўрсатган араб шеъриятига доимий қизиқишидан келиб чиқади. Унинг девон деб аталишининг боиси ҳам шунда.

Тамарит — Гранада яқинидаги жой номи: бу ерда Сан-Висенте деган, Гарсиа Лорканинг отасига тегишли қўрғон бўлиб, шоир умрининг сўнгги кунларини шу ерда ўтказган. «Тамарит девони»даги асарлардан ғазал ва қасида жанрининг барча қонун-қоидаларини ахтариб ўтириш шарт эмас, чунки шоир бу жанрларга эркин ёндошган. Масалан, шоир тириклигидаги журнал нашрларида «Қора ўлим ҳақида ғазал» ва «Қутулмоқ ҳақида ғазал» асарлари қасида деб берилган.

Даҳога ўлим йўқ. Ҳамид Гулом.	5
КАНТЕ ХАНДО ҲАҚИДА ШЕЪРЛАР	
Уч дарё ҳақида баллада.	11
Лўли сигирийяси ҳақида достон.	13
Манзара.	13
Гитара.	14
Дод.	15
Сукунат.	16
Сигирийя одими.	17
Изма-из.	18
Кейин-чи.	19
Солеа ҳақида достон.	20
«Ҳудудсиз...»	20
Қишлоқ.	21
Чорраҳа.	22
Оҳ!	23
Ҳодиса.	24
Тонг.	25
Саэта ҳақида достон.	26
Камончилар.	26
Севилья.	27
Саэта.	28
Манзар.	29
Тонг.	30
Петенера шарпаси.	31
Қўнғироқ.	31
Олти тор.	32
Петенера ўлими.	33
Фигон.	34
Лўли битиклари.	35
Кафеда.	35
Афсун.	36
Мешенто.	37
Уч шаҳар.	38
Малагенья.	38
Кордова маҳалласи.	39
Рақс.	40
Олти каприччо.	41
Гитара топишмоғи.	41
Шам.	42
Кротало.	43
Чумбер кактуси.	44
Агава.	45
Хоч.	46

ИЛК ҚЎШИҚЛАР

Сўнгги қўшиқ.	49
Ҳилол.	50
Тўрт сариқ баллада.	51
Соат.	54
Асира.	55
Шаҳар.	56
Йўлак.	56

ҚЎШИҚЛАР

Н а з а р и я л а р	
Етти қиз қўшиғи.	59
Ноктюрн-схема.	60
От ўйин.	61
Нақарот.	63
Фабула.	64
«Август..»	65
Уч дарахтни кесдилар.	66
Ноктюрн.	67
Б о л а л а р г а.	68
Севилья қўшиқчаси.	68
Манзара.	69
Бемаъни қўшиқ.	70
А н д а л у з қ ў ш и қ л а р и.	71
Чавандоз қўшиғи.	71
«Барака топ...»	72
«Денгизга йўл...»	73
Оқшом.	74
Чавандоз қўшиғи.	75
Ж и л в а л а р.	76
«Ўтардилар...»	76
Гунглар кўчаси.	77
О й д и н қ ў ш и қ л а р.	78
Ой чиққанда.	78
Туннинг икки оyi.	79
Ч и в и қ л и э р о т.	80
Серенада.	80
Ҳ а д д а н т а ш қ а р и д а.	81
Лоҳаслик ва тун.	81
Гунг бола.	82
Видо.	83
М у ҳ а б б а т.	84
Илк хоҳиш қўшиқчаси.	84
Муқаддима.	85
«Яшил осмон қаърида...»	86
Х у л о с а қ ў ш и қ л а р и...	87
Ўзга оҳангда.	87
Март боғи.	88
Қуриган пўртаҳол дарахти қўшиғи.	89
Кетаётган кун қўшиғи.	90

ЛЎЛИ РОМАНСЕРОСИ

Ойга ой ҳақида романс.	93
Пресьоса ва шамол.	95

Лўли роҳиба.	97
Сомнамбулча романс.	98
Бевафо жувон.	101
Қора қайғи ҳақида романс.	103
Севилья йўлида Антонито эль Камборьо қандай қўлга олинди.	105
Антонито Эль Камборьо ўлими.	107
Ишқ боис ўлим.	109
Испан жандармлари ҳақида романс.	111

ИГНАСИО САНЧЕС МЕХИАС АЗАСИ

I. Буқа зарби ва ўлим.	117
II. Қон ҳалқоби.	118
III. Жонсиз тана.	121
IV. Танасиз жон.	122

ТАМАРИТ ДЕВОНИ

Умидсиз ишқ ҳақида ғазал.	125
Ғаройиб ишқ ҳақида ғазал.	126
Юз ёшдаги ишқ ғазали.	127
Қора ўлим ҳақида ғазал.	128
Йиғига қасида.	129
Эришиб бўлмайдиган қўлга қасида.	130
Изоҳлар.	131

На узбекском языке

Федерико Гарсиа Лорка

ИЗБРАННОЕ

*Перевод с издания издательства
„Художественная литература“, Москва, 1975г.*

Редактор *М. Аззамов*
Расмлар редактори *А. Бобров*
Техн. редактор *Э. Саидов*
Корректор *О. Турдибекова*

ИБ № 1046

Босмахонага берилди 17.5.79. Босишга ружсат этилди 22. 11. 79. Формати 60×70^{1/16}. Босмахона қоғози № 1. Мактаб гарнитураси. Юқори босма. Шартли босма л. 6, 06. Нашр л. 3,87. Тиражи 5000. Заказ № 80. Баҳоси 60 т. Мелованный қоғозда баҳоси 1 с. Гафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти. Тошкент, 700129. Навоий кўчаси, 30.

Ўзбекистон ССР Нашриётлар, полиграфия ва китоб савдоси ишлари Давлат комитетининг Тошкент «Матбуот» полиграфия ишлаб чиқариш бирлашмаси. Тошкент, Ҳамза кўчаси, 21.

ББК 84.4 Исп.
Л 77

Лорка Федерико Гарсиа.
Сайланма (Шавкат Раҳмон тарж.; Рассом
Иван Кириакиди).— Т.: Адабиёт ва санъат
нашриёти, 1979.— 140 б.

Буюк испан шоири Федерико Гарсиа Лорка (1898—
1936) нинг ўзбек тилида ilk бор нашр этилаётган «Сай-
ланма» китобига унинг «Канте хондо ҳақида шеърлар»,
«Қўшиқлар», «Лўли романсероси», «Тамарит девони»дан
намуналар ва «Игнасьо Санчес Мехиас азаси» дostonи
киритилди.

Федерико Гарсиа Лорка. Избранное.

ББК 84.4Исп.
И(Исп.)

Л $\frac{70404 - 267}{M 352(04) - 79} 124 - 79 - 3704040000$